

РЕЦЕНЗИЯ

ОТ ДОЦ. Д-Р ИВАН ТОДОРОВ
ВЪРХУ ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И
НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“ В ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.8
„ИКОНОМИКА“ ПО ДОКТОРСКА ПРОГРАМА „ФИНАНСИ, ПАРИЧНО
ОБРЪЩЕНИЕ, КРЕДИТ И ЗАСТРАХОВКА”

**„ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ВАЛУТНИЯ БОРД ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ
В БЪЛГАРИЯ“**

НА ДОКТОРАНТ ПЕТЪР БОРИСЛАВОВ ЮРУКОВ

*Рецензията е изготвена съгласно заповед на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“
№ 982 от 03.07.2020 г.*

I. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд на докторант Петър Юруков е посветен на актуален макрофинансов проблем – въздействието на паричния съвет върху икономическия растеж на България. Този проблем е важен не само от гледна точка на монетарната интеграция на България (приемането на единната европейска валута), но и от позициите на догонващото икономическо развитие и реалното сближаване на българската икономика с развитите икономики в еврозоната.

Дисертационният труд има класическа структура от въведение, изложение в три глави, заключение и използвани източници. Общият обем на научната разработка е 142 стандартни страници. Използвани са 174 литературни източника. Изследването е подкрепено с илюстративен материал под формата на 34 таблици и 16 фигури.

Дисертацията е правилно структурирана и добре балансирана - включва списък на използваните съкращения (3 страници), въведение (4 страници), обосноваващо

актуалността и значимостта на темата на изследването, изложение в три глави (115 страници), заключение (3 страници) и списък на използваните източници (13 стр.).

Използваните информационни източници отразяват широките познания на докторанта в изследваната област. Библиографската справка показва, че дисертационният труд се основава на използването на 174 информационни източника, от които 13 на кирилица и 161 на латиница. Спазени са правилата за научна етика и литературните източници са ползвани добросъвестно и коректно в процеса на изследване на проблематиката, обект на дисертационното изследване.

Стильт на изследването е стегнат, строг и лаконичен. Терминологичният и понятийният апарат съответстват на спецификата на изследваната проблематика. Използваният методологичен инструментариум е адекватен на проблематиката и включва теоретично обобщаване, сравнителен анализ и векторна авторегресия на панелни данни и времеви редове. При емпиричните изследвания са използвани месечни, тримесечни и годишни данни Националния статистически институт на България, Българската народна банка, Евростат и Европейската централна банка.

Ясно са открити задължителните за всяко научно изследване атрибути – предмет, обект, теза, цел и задачи, с което е очертана рамката на дисертацията. Разработката е добре конструирана и завършена в структурно и съдържателно отношение; характеризира се с методологична и логическа последователност.

Като обект на изследване в дисертацията са определени конструктивните и инструментални специфики на българския валутен борд, а като предмет на изследване - ефектите на паричния съвет върху монетарните условия и растежа в българската икономика. Тезата на дисертационния труд е, че валутният борд постига целите на своето създаване – макроикономическа и финансова стабилизация на страната след тежката криза от 1996-97 г., но след глобалната криза от 2007-2008 г. се превръща в ограничител на икономическия растеж на България. Целта на дисертационния труд е теоретична характеристика и емпирична оценка на въздействието на валутния борд върху монетарните условия и икономическия растеж в България. Формулирани са 12 изследователски задачи, чрез изпълнението на които е постигната целта на дисертацията.

II. Преценка на съдържанието и основни резултати от дисертационното изследване

В представения за рецензиране дисертационен труд са спазени всички изисквания към теоретичните и емпиричните научни изследвания, получени са достоверни и обективни резултати и са формулирани важни изводи и препоръки. Като цяло дисертационният труд се отличава с прецизност при построяването на тезите, правилната им защита, логичност на изложението, аналитична задълбоченост и системен подход.

Във въведението детайлно и логично са обосновани актуалността и значимостта на темата на дисертационния труд.

Първа глава на дисертационния труд е посветена на теоретичния фундамент на валутните бордове. Представени са същността на паричните съвети, техните силни и слаби страни и историческо развитие. Разкрито е мястото на българския валутен борд в глобалната мозайка от парични съвети. Направена е теоретична съпоставка на паричния съвет с алтернативните монетарни правила на Тейлър и МакКалъм. Най-важните изводи от анализа в глава първа са три:

- 1) Съдбата на всяка стопанска система, включително монетарна, каквато е валутният борд, се определя от нагласите на стопанските агенти към нея;
- 2) В исторически план се наблюдава еволюция на паричните съвети от ортодоксалните образци, характерни за колониалните времена, към модерните им разновидности в суверенни държави;
- 3) Съвременните парични съвети запазват известни възможности за провеждане на дискреционна монетарна политика и има своите странови особености, които са свързани с причините за създаването им.

Втора глава анализира особеностите в конструкцията и инструментариума на българския валутен борд. Прегледани и систематизирани са проучванията върху паричния съвет в България. Направена е обща характеристика на класическите парични съвети. Емпирично са изследвани автоматичният механизъм за възстановяване на равновесието и отклоненията от него, въздействието на промените в правителствения депозит върху паричния пазар, детерминантите на паричното предлагане и възможностите за фискално и монетарно въздействие върху инфлацията в условията на българския паричен съвет. Сравнени са монетарните условия в българската икономика

при паричен съвет с тези, които биха съществували при парична политика по правилата на Тейлър и МакКалъм. Най-важните заключения от изследванията в глава втора са четири:

- 1) Възможностите за монетарна дискреция при българския паричен съвет са нарушили функционирането на автоматичния приспособителен механизъм, характерен за класическите валутни бордове;
- 2) Въпреки доказаните дискреционни въздействия в периода 1998-2018 г., монетарните условия в българската икономика при паричен съвет са проциклични (по-хлабави от тези при правилата на Тейлър и МакКалъм преди глобалната криза и по-рестриктивни от тях през глобалната криза и след нея);
- 3) Валутният борд предоставя по-ниска гъвкавост от парична политика по правилата на Тейлър и МакКалъм за смекчаване на цикличните колебания на икономиката;
- 4) В периода 1998-2008 г. (преди глобалната криза) паричният съвет благоприятства икономическия растеж в България, но в периода 2009-2018 г. го ограничава.

Трета глава се фокусира върху ефектите на валутния борд върху икономическия растеж на България. Извършени са преглед и систематизация на теоретичните и емпиричните изследвания за ефектите на валутнокурсните режими върху икономическия растеж. Емпирично са анализирани фискалните и монетарни детерминанти на растежа на българската икономика в условията на паричен съвет, въздействието на външните шокове върху растежа на българската икономика и влиянието на валутнокурсните режими и членството в еврозоната върху икономическия растеж на новите страни-членки от Централна и Източна Европа. Най-важните изводи от проучванията в глава трета са четири:

- 1) Фискалната и монетарната експанзия могат да ускорят икономическия растеж в България. Тъй като фискалната е по-ефективна от паричната при фиксиран валутен курс и ЗМР не позволяват дозирани и обратими въздействия върху икономиката, е разумно стимулирането на растежа да става с фискални мерки (намаляване на правителствения депозит в УЕ);
- 2) Макроикономическите политики и конюнктурата в ЕЗ са основните международни детерминанти на икономическия растеж в България, което не е изненада при фиксиран валутен курс на лева към еврото;

- 3) България има най-неефективната валутнокурсва стратегия сред всички нови държави-членки на ЕС от ЦИЕ. Нашата страна използва фиксиран валутен курс, който е по-неблагоприятен за растежа от плаващия валутен курс и членството в ЕЗ.

В заключението са формулирани препоръчителни валутнокурсва стратегии за България и новите-страни членки на ЕС от ЦИЕ от гледна точка на икономическия растеж:

- 1) За НСЧ от ЦИЕ е препоръчително да въведат единната европейска валута или да имат гъвкав обменен курс, тъй като тези две опции се асоциират с по-висок растеж от фиксирания валутен курс;
- 2) Препоръчително е нашата страна възможно най-скоро да стане член на ЕЗ, за да бъде има право на глас във формулирането и провеждането на политиките там, а на просто да понася техните въздействия;
- 3) Желателно е България да ревизира валутнокурсва си политика и ако присъединяването ѝ към ЕПС се отложи отново по политически причини (нежелания за разширяване на ЕЗ от страна на ЕК и ЕЦБ), да превключи към режим на гъвкав обменен курс като по-разумна от гледна точка на икономическия растеж валутнокурсва стратегия.

Направените изводи и препоръки обобщават резултатите от теоретичните и емпиричните анализи в дисертацията, изразяват мнението на автора и акцентират върху кардинални въпроси на макроикономическото управление и европейската интеграция на България.

В структурата и съдържанието на дисертационния труд се наблюдава баланс между теория и емпирика, а използваните методи на изследване са правилно подбрани и приложени за постигане на целта и задачите на разработката.

Авторефератът адекватно отразява съдържанието, структурата, резултатите, изводите и препоръките на дисертацията. Той отговаря на формалните и неформални изисквания за изготвяне на автореферат на дисертационен труд.

III. Оценка на научните и практическите резултати и приноси

Дисертационният труд на докторант Петър Юруков притежава безспорни научни достойнства. Приносите му могат да се класифицират като теоретични и емпирични.

Приноси с теоретичен характер са прегледът и систематизация на проучванията върху валутния борд в България, на теоретичните и емпиричните изследвания за ефектите на валутнокурсните режими върху икономическия растеж. Приносите с емпиричен характер са свързани с анализа на въздействието на паричния съвет върху монетарните условия и икономическия растеж в България. Особена ценни от практическа гледна точка са два приносни момента: първо, сравнението между монетарните условия при паричен съвет и при правилата на Тейлър и МакКалъм и второ, формулираните препоръки за валутнокурсни стратегии на България и НСЧ от гледна точка на икономическия растеж.

В приложената към автореферата справка, докторантът е посочил седем публикации по темата на дисертацията (пет научни статии и два доклада от конференции). Две от публикациите са самостоятелни, а пет – в съавторство, като всички от тях отразяват различни части от дисертационния труд.

IV. Критични бележки и препоръки

Рецензираната дисертация представлява сериозно и задълбочено изследване на проблеми, свързани с макроикономическото управление и монетарната интеграция на България. Към дисертационния труд и бъдещите изследвания на докторанта могат да се отправят следните бележки и препоръки:

1. Да бъдат цитирани повече източници на български език по изследваната проблематика. В дисертацията те са 12 пъти по-малко от тези на английски език. Налице са доста стойностни изследвания на български автори върху българския валутен борд;

2. Позициите в дисертацията да бъдат по-малко категорични, особено тази за преминаване към плаващ валутен курс при забавяне на българското членство в еврозоната. В макроикономическото управление и монетарната интеграция има не само икономически, но и политически мотиви, и политическите аргументи често надделяват над икономическите при ключови решения от национално и наднационално значение;

3. Препоръчвам на докторанта в бъдещата си работа да анализира застъпената в дисертационния труд проблематика от позициите на политическата икономия и институционалния икономикс.

Горепосочените бележки не намаляват достойнствата на дисертационния труд и високата ми оценка за него, а следва да се приемат като насоки и препоръки за бъдеща

научна работа.

Бих искал да задам на докторанта следните въпроси:

1. Оправдано ли е членството на България в еврозоната от гледна точка на теорията за оптималната валутна зона?

2. Кои са основните шансове и опасности за българската икономика, произтичащи от приемането на еврото?

V. Заключение

Дисертационният труд на Петър Юруков отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ "Неофит Рилски". Докторантът демонстрира знания и умения за извършване на самостоятелни изследвания и е постигнал теоретични и приложни приноси, представляващи интерес за академичните среди, деловите кръгове и макроикономическите стратегии. Рецензираната дисертация е сериозно изследване, заслужаващо висока оценка. С написания дисертационен труд и публикациите към него докторант Петър Юруков покрива минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. При запознаването с дисертационния труд и публикациите към него не е установено плагиатство.

На базата на установените научни приноси и достойнства на дисертационния труд изразявам своето положително становище и предлагам на членовете на почитаемото научно жури на Петър Бориславов Юруков да бъде присъдена образователната и научна степен “доктор” по научната специалност “Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”, професионално направление 3.8. Икономика.

3.08.2020 г.

гр. Благоевград

Рецензент:

(доц. д-р Ив. Тодоров)